

AKADEMINS VILLKOR

Excellens, entreprenörskap, innovation, konkurrenskraft, global kunskapsekonomi, internationalisering, kvalitet, kvalitetsindikatorer, nytta, ranking, samverkan, spetskompetens, starka forskningsmiljöer, tillväxt, utvärdering ...

Det här är ledord som på sista tiden kommit att bli allt mer framträdande i det svenska forskningspolitiska landskapet. Konkurrensen om forskningsmedel, de bästa forskningsidéerna och forskarna har hårdnat och det talas om att svensk forskning måste höja sin kvalitet och för att hävda sig bättre i den globala kunskapsekonomin. Kritikerna menar att detta sker på bekostnad av den kollegiala kulturen på universiteten och att långsamma och långsiktiga processer som handlar om bildning och kritiskt tänkande får stryka på foten.

Den internationella forskningen om akademien har sedan länge ägnat sig åt att granska konsekvenserna av ett ökat marknadstänkande, byråkratisering och nya krav på produktivitet och mätbarhet inom akademien och ofta beskrivit dessa processer genom nyckelordet *nyliberalism*. I Sverige har det som brukar gå under beteckningen nyliberal styrning eller New Public Management (NPM)-inspirerade system införts i forskningspolitiken ungefär tio år senare än i den anglosaxiska världen, och den svenska forskningen är inte lika berikad med analyser av dess konsekvenser.

Det här temanumret söker därför att mer på djupet ringa in, utforska och problematisera akademins plats och betydelse i en nyliberal samtid. Den nya forskningspropositionen kommer att lanseras hösten 2012, vilket innebär att vi befinner oss i en brytningstid då vi kan börja summera effekterna av den politik som fördes fram i den senaste forskningspropositionen, samtidigt som vi bara kan ana konturerna av de nya forskningspolitiska ramarna. Vi vill stimulera till eftertanke, debatt och framåtblickar. Vad är det för slags forskningslandskap som utformas framför oss, och vilka villkor för forskning önskar vi verka inom?

Forskningen som presenteras i numret tar avstamp i den forskningspolitiska debatt som just nu pågår. Numret inleds därför med tre satelliter där författarna diskuterar akademins villkor. Först återges ett debattinlägg av utbildningsminister Jan Björklund där han presenterar regeringens satsningar på så kallad spetskompetens och lyfter fram vikten av att skapa starka forskningsmiljöer och att satsa på ett par universitet som kan stå sig i den internationella konkurrensen. Därefter reflekterar Lisbeth Larsson över hur denna politik inverkar på humaniora. Hon diskuterar hur de nya belöningsystemen som regeringen infört, som kopplas till resultatstyrning och samhällsnytta och där de redan resursstarka belönas, innebär svårigheter för humanistisk forskning att

hävda sig i kampen om nya medel.

Slutligen diskuterar Magnus Dahlstedt och Mekonnen Tesfahuney betoningen på nytta och klargör hur den nya forskningspolitiken görs begriplig genom postpolitiska antaganden. Det postpolitiska tillståndet innebär att politikens ramar och innehåll allt mer bestäms av ekonomins eller ”marknadens” behov och villkor samtidigt som detta paradoxalt nog uppfattas som både opolitiskt och nödvändigt.

I numret görs också ett antal empiriska nedslag i det forskningspolitiska landskapet. I sin artikel diskuterar Paula Mählck hur forskningspolitiska differentieringsprocesser förhåller sig till redan etablerade könade och rasifierade strukturer av ojämlikhet i akademien. I anslutning till detta analyseras tystnaden som omger ras i jämförelse med genus i relation till högskolans personal. Ulf Mellströms artikel fokuserar på studenter och diskuterar hur ett globalt utbildningslandskap och marknadsanpassning av utbildning leder till en ojämlik konsumtion av utbildning där kön, ras/etnicitet och nationell tillhörighet spelar roll för internationella studenters möjligheter. I numrets frispel funderar Anna Wahl över varför hon valde att bli just genusforskare, och hur hon kan motivera sig själv till att fortsätta vara verksam i detta nya forskningslandskap.

En annan fråga som diskuteras rör på vilket sätt jämställdhetssatsningar i akademien påverkas av marknadsanpassning och byråkratisering. Maria Carbin och Malin Rönnblom diskuterar hur det sker en avpolitisering av jämställdhet i akademien där det är svårt att artikulera jämställdhet

som en fråga om konflikter mellan grupper som arbetstagare och arbetsgivare och där universitetens hierarkier (förutom de baserade på kön) framstår som självklara. I sin forskning om Universitetens jämställdhets- och mångfaldskommittéer visar Britt-Inger Keisu att frågor om jämställdhet är mycket mer etablerade och accepterade i akademien än arbete mot etnisk diskriminering.

Utanför temat presenterar vi en artikel av Jennie Olofsson som analyserar hur brandmannayrket inte enbart bör förknippas med styrka och manligt mod. Olofssons visar hur traditionellt feminint kodade omsorgspraktiker kan inverka och vara delaktiga i homosociala ritualer på en brandstation.

Sist men inte minst vill vi lyfta fram att även om vi som skrivit denna text är kritiska till många av de processer som pågår i akademien är det ofrånkomligt att vi själva, trots allt, också omsätter många av de nyliberala idealen i praktiken. Detta sker både genom att vi normaliserar osäkra anställningsvillkor och obetalt (övertids) arbete i akademien, men även genom det sättet som vi publicerar oss internationellt (läs anglosaxiska tidskrifter) och utformar våra forskningsansökningar i termer av nytta (så gott det går). Därför vill vi synliggöra det arbete som lagts ned på detta temanummer och tacka alla som bidragit; författare, granskare, *TGV*:s redaktionsgrupp, illustratör, kollegor och vänner, i och utanför akademien. Många har osäkra anställningar och har stulit tid från ordinarie betalt lönearbete, från familj och nära och kära för att möjliggöra den här publikationen. Med detta sagt hoppas vi att

numret ska uppmuntra till fortsatt diskussion om akademins villkor.

Paula Mählck är verksam som forskare vid Institutionen för pedagogik och didaktik vid Stockholms universitet.

Maria Carbin är verksam som post-doc vid Umeå centrum för genusstudier vid Umeå universitet.